Przegląd Tomistyczny, t. XVIII (2012), s. 269–271
ISSN 0860-0015

IN MEMORIAM VILÉM HEROLD

(15 WRZEŚNIA 1933 – 10 WRZEŚNIA 2012)

10 września 2012 roku zmarł profesor Vilém Herold. Za kilka dni skończyłby 79 lat. Maturę uzyskał w 1951 roku w Pradze i tu, w latach 1951–1956, studiował na Wydziale Filozofii Uniwersytetu Karola, specjalizując się w naukach pomocniczych historii. Studia zakończył w 1956 roku, zdobywając chwalebnie tytuł magistra. W tym samym roku rozpoczął pracę w Archiwum Stołecznego Miasta Pragi (1956–1957). W roku 1958 przeszedł z Archiwum na Wydział Filozofii Czechosłowackiej (dzisiaj Czeskiej) Akademii Nauk. Doktorat z filozofii uzyskał w roku 1968 na podstawie rozprawy „Najstarsza księga miejska miasta Louny (Laun) z lat 1347–1362", wydrukowanej dopiero w 1971 roku. W roku 1982 zdobył tytuł kandydata nauk na podstawie rozprawy „Czeska filozofia okresu przedhusyckiego a Wiklef", opublikowanej w roku 1985, zaś w roku 2000, na podstawie pracy o historycznofilozoficznych i teologicznych aspektach religijnej historii Czech w późnym średniowieczu uzyskał habilitację na Wydziale Teologii Husyckiej Uniwersytetu Karola. Zajęcia dydaktyczne prowadził na Wydziale Teologii Husyckiej i na Wydziale Humanistycznym tegoż uniwersytetu.

W latach 60. i 70. ubiegłego wieku odbył dłuższe pobyty naukowe w Warszawie (w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN), a dopiero po zmianie ustroju, w Oksfordzie (1992) i razem z prof. F. Šmahelem we Fryburgu szwajcarskim. W Czechosłowackiej / Czeskiej Akademii Nauk pracował na wielu eksponowanych stanowiskach: jako kierownik Pracowni Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej Czeskiej i Europejskiej (1990–2010), jako członek Prezydium Czechosłowackiej Akademii Nauk (1990–1993) i Prezydium Rady Akademii Nauk ČR odpowiedzialny za nauki humanistyczne i społecznoekonomiczne (1993–2001). W latach 2001–2005 został dyrektorem Wydziału Filozofii. Takie też były główne zainteresowania profesora Herolda: doktryny czeskie w epoce przedhusyckiej i husyckiej oraz ich źródła starożytne i średniowieczne, głównie platońskie, neoplatońskie oraz Wiklef, i taki był wkład profesora Herolda w organizację nauki czeskiej. Vilém Herold reprezentował Czeską Akademię Nauk w Union académique internationale (1992–1995), w której był także członkiem Biura

(1995–1998) i przewodniczył czeskiej Komisji Wydziału Historii w Rzymie. Rząd francuski mianował go kawalerem orderu Palmes académiques.

Najważniejsze prace naukowe profesora Herolda dotyczą, oczywiście, tekstów i problemów z szeroko pojmowanej epoki husyckiej. Na pierwszym miejscu wymienić należy *Mistra Stanislava ze Znojma „De vero et falso"* (Praga 1971). Wydanie tego traktatu, napisanego przed rokiem 1404, opiera się na czterech rękopisach. Już wtedy, w pierwszych latach XV wieku, Stanisław uchodził za pierwszego wiklefistę czeskiego. W parodii mszy napisanej w Pradze przez niemieckich przeciwników Wiklefa podaje się fantastyczną genealogię mistrzów, której część czeską rozpoczyna Stanisław, syn angielskiego herezjarchy: „primo ponitur Stanislaus, qui genuit Petrum de Znojma, et Petrus de Znojma genuit Palecz, Palecz genuit Hus". Sam Stanisław porzucił wiklefizm w latach 1412–1413, być może na skutek doświadczeń nabytych w więzieniu bolońskiego papieża Jana XXIII (1408–1409). Interesująca jest krótka lista źródeł wymienionych przez Stanisława, są na niej cztery imiona – Arystotelesa, Augustyna, Piotra Hiszpana i Tomasza z Akwinu. Okresu tzw. prereformy czeskiej dotyczy jeszcze jedna praca edytorska (podpisana z prof. M. Mrázem): *Ioannis Milicii de Cremsir „Tres sermones synodales"* (Praga 1974). Bez wątpienia najważniejszą książką Viléma Herolda i pierwszą od dawna książką o problemach filozoficznych dyskutowanych przez wiklefistów jest kandydacka rozprawa *Pražská univerzita a Wyclif. Wyclifovo učení o ideách a geneze husitského revolučního myšlení* (1985). W rozdziale pierwszym autor przedstawia główne źródła czeskiej filozofii średniowiecznej. W rozdziale drugim zajmuje się paroma traktatami Wiklefa i bardzo dokładnie zawartością jeszcze niewydanego jego traktatu *De ideis*. Przez długie lata profesor Herold zajmował się edycją tego ostatniego dzieła, lecz częste choroby i rozliczne zajęcia opóźniły pracę. Już przygotowany do publikacji, traktat *De ideis* ma się wkrótce ukazać. Rozdział poświęcony temu dziełu jest pierwszą analizą doktrynalną wiklefowskiego traktatu. Rozdział III i zarazem najobszerniejszy w książce przedstawia poglądy i polemiki czeskich mistrzów formułowane w osobnych kwestiach lub krótkich traktatach, albo w czasie dyskusji kwodlibetalnych w latach 1409 (kwodlibet Macieja z Knina), 1411 (Jana Husa), 1417 (Prokopa z Kladrub; ostatni praski kwodlibet). Znaczna liczba tych analiz oparta jest na materiałach rękopiśmiennych, niekiedy dopiero co odkrytych, jak w przypadku kwestii *De mundo archetypo* Hieronima z Pragi, dostępnej teraz w wydaniu pism Hieronima (2010). Przy wspaniałym rozwoju badań historycznych i erudycyjnych prowadzonych i kierowanych głównie przez F. Šmahela, zasługą książki Herolda jest jej powrót do dyskutowanych przez wiklefistów i ich przeciwników problemów filozoficznych, jej wieloraka nowość wywodząca się z osobistych badań nad rękopisami zarówno Wiklefa, jak mistrzów praskich, a wreszcie ukazanie różnorodności form czeskiego reali-

zmu i czeskiego antywiklefizmu w filozofii. Książka kończy się nawrotem do epoki sprzed Znojmy i Husa, do Macieja z Janowa, pokazując obecność doktryny o ideach w jego *Regulae Veteris et Novi Testamenti*. Dowód to, że filozoficzny realizm podpierany doktryną idei Bożych wyprzedził w Pradze wpływy pism Jana Wiklefa. W roku 1993 wydał V. Herold wraz z J. Zumrem pracę zbiorową pt. *The European Dimension of St. Anselm's Thinking*. Ostatni dar, jaki od niego otrzymałem, to pokaźna książka, której był, wraz z J. Pánkiem, redaktorem-wydawcą: *Baroko v Itálii – Baroko v Čechach. Setkávání osobností, idejí a uměleckých forem. Sborník příspěvků z italsko-českého sympozia, Praha 19.–21. dubna 1999* (Praga 2003).

Vilém Herold wygłosił wiele wykładów na kongresach i zjazdach, opublikował liczne studia w książkach pamiątkowych i czasopismach wydawanych w Czechach, Anglii, Francji, Niemczech, Polsce, Szwajcarii i innych krajach. Wielokrotnie publikował w polskich „Mediaevalia Philosophica Polonorum" (t. 21, 24, 26), sam lub z prof. Milanem Mrázem, którego niedawną śmierć bardzo żywo i mocno przeżył. Jego pobyty w Polsce i wyjazdy młodych wtedy polskich mediewistów do Czech, głównie do Pragi, zbliżyły do siebie oba te środowiska. Vilém Herold czuł się związany ze św. pamięci B.J. Korolcem, z prof. W. Seńką i prof. Z. Włodek. Kiedy był w Warszawie, spotykał się ze św. pamięci prof. Stefanem Swieżawskim, z którym starał się utrzymać stały kontakt, nie tylko zresztą zawodowy. Jako członek Komisji do spraw Mistrza Jana Husa przy Konferencji czeskiego episkopatu referował na jej użytek m.in. prace polskie, dotyczące Jana Husa i ruchu husyckiego. Swieżawski ze swej strony był zwolennikiem rehabilitacji, a nawet kanonizacji sławnego myśliciela czeskiego, spalonego w Konstancji. W czerwcu 1993 roku Vilém Herold wziął udział w międzynarodowym kolokwium, zorganizowanym przez prof. Zofię Włodek w Krakowie na temat *Société et Église*. Przedstawił tam pracę o „Hieronima z Pragi i Jana Gersona doktrynalnej walce z tragicznym zakończeniem". Ukazała się w aktach kolokwium w roku 1995. Mimo swoich rozlicznych obowiązków, profesor Vilém Herold pozostał człowiekiem życzliwie do innych usposobionym i bardzo uczynnym.

Zenon Kałuża

Zob. także: Ota Pavlíček, *Odešel Vilém Herold (15.9.1933 – 10.9.2012)*, „Filosofický časopis", 6 (2012), s. 944–953.